

Nec enim ad sepeliendum vivi sufficiebant: quoniam uno momento, quæ erat præclarior natio illorum, exterminata est.

13. De omnibus enim non credentes propter veneficiã, tunc verò primùm cum fuit exterminium primogenitorum, sponderunt populum Dei esse.

14. Cum enim quietum silentium contineret omnia, & nox in suo cursu medium iter haberet,

15. omnipotens sermo tuus de caelo a regalibus sedibus, durus debellator in medium exterminij terram prosilivit,

16. gladius acutus insimulatim imperium tuum portans, & stans prelevit omnia morte, & usque ad caelum attingebat stans in terra.

17. Tunc continuò visus somniorum malorum turbaverunt illos, & timores supervenerunt insperati.

18. Et alius alibi proiectus semivivus, propter quam moriebatur, causam demonstrabat mortis.

19. Visiones enim, quæ illos turbaverunt, hæc præmonebant, ne inscij, quare mala patiebantur, perirent.

20. Tetigit autem tunc & iustus tentatio mortis, & commotio in eremo facta est multitudinis: sed non diu permansit ira tua.

21. * Properans enim homo sinè querela deprecari pro populis, proferens servitutis suæ scutum, orationem & per incensum deprecationem allegans, restitit iræ, & finem imposuit necessitati, ostendens quoniam tuus est famulus.

22. Vicit autem turbas, non in virtute corporis, nec armaturæ potentiã, sed verbo illum, qui se vexabat, subiecit, iuramenta parentum, & testamentum commemorans.

23. Cum enim iam acervatim cecidissent super alterutrum mortui, interstitit, & amputavit impetum, & divisit illam, quæ ad vivos ducebat viam.

24. * In veste enim podèris, quam habebat, totus erat orbis terrarum: & parentum magna in quatuor ordinibus lapidum erant sculpta, & magnificentia tua in diademate capitis illius sculpta erat.

25. His autem cessit qui exterminabat, & hæc extimuit. Erat enim sola tentatio iræ sufficiens,

* Num. 16. 46.

* Exod. 28. 6.

* Exod. 16. 13. Nam. 11. 31. Supr. 16. 2.

CAPUT XIX.

Hebraeos persequentes Ægyptij, mari absorti sunt, musci & ranis antea vexati;

Hebraeis verò concupitas carnes accipientibus, impij inhospitales percutiuntur cæcitate; elementa Deo serviunt in afflictione malorum, & obsequio bonorum.

1. Impiis autem usque in novissimum sinè misericordia ira supervénit. Præciebat enim & futura illorum:

2. quoniam cum ipsi permisissent ut se educerent, & cum magna solitudine præmisissent illos, consequebantur illos pœnitentiã acti.

3. Adhuc enim inter manus habentes luctum, & deplorantes ad monumenta mortuorum, aliam sibi assumpserunt cogitationem inscientiæ: & quos rogantes proiecerant, hos tamquàm fugitivos persequiebantur:

4. ducebat enim illos ad hunc finem digna necessitas: & horum, quæ acciderant, commemoracionem amittebant, ut quæ deerant tormentis, repleter punitio:

5. & populus quidem tuus mirabiliter transiret, illi autem novam mortem invenirent.

6. Omnis enim creatura ad suum genus ab initio refigurabatur, deserviens tuis præceptis, ut pueri tui custodirentur illæsi.

7. Nam nubes castra eorum obumbrabat, & ex aqua, quæ antè erat, terra arida apparuit, & in mari rubro via sinè impedimento, & campus germinans de profundo nimio:

8. per quem omnis natio transivit, quæ tegebatur tua manu, videntes tua mirabilia & monstra.

9. Tamquàm enim equi depaverunt escam, & tamquàm agni exultaverunt, magnificantes te Domine, qui liberasti illos.

10. Memores enim erant adhuc eorum, quæ in incolatu illorum facta fuerant, quemadmodum pro natione animalium quædit terra muscas, & pro piscibus eructavit fluvius multitudinem ranarum.

11. * Novissimè autem viderunt novam creaturam avium, cum adducti concupiscentiã postulaverunt escas epulacionis.

12. In allocutione enim desiderij, ascendit illis de mari ortyometra: & vexationes peccatoribus supervenerunt, non

* Exod. 14. 5.

* Exod. 14. 5.

* Exod. 16. 13. Nam. 11. 31. Supr. 16. 2.

sinè illis, quæ antè facta erant, argumentis per vim fulminum: iuste enim patiebantur secundum suas nequicias.

13. Etenim detestabiliorem inhospitalitatem instituerunt: alij quidem ignotos non recipiebant advenas, alij autem bonos hospites in servitutem redigebant.

14. Et non solum hæc, sed & alius quidam respectus illorum erat: quoniam in-viti recipiebant extraneos.

15. Qui autem cum lætitia receperunt hos, qui eisdem usi erant iustitiis, sævis-simis affligerunt doloribus.

16. Percussi sunt autem cæcitate: sicut illi in foribus iusti, cum subitaneis coopti essent tenebris, unusquisque transitum ostij sui querebat.

17. In se enim elementa dum conver-

* Genes. 19. 11.

* Exod. 14. 5.

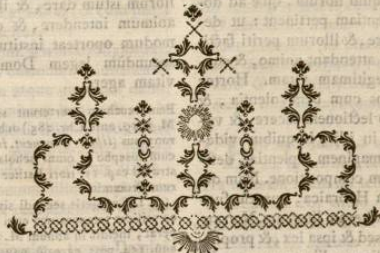
* Exod. 16. 13. Nam. 11. 31. Supr. 16. 2.

tuntur, sicut in organo qualitatis sonus immutatur, & omnia suum sonum custodiunt: unde astimari ex ipso visu certo potest.

18. Agrestia enim in aquatica convertebantur: & quæcumque erant natantia, in terram transibant.

19. Ignis in aqua valebat supra suam virtutem, & aqua extinguentis naturæ obliviscebatur.

20. Flammæ econtrariò, corruptibilium animalium non vexaverunt carnes coambulantium, nec dissolvebant illam, quæ facillè dissolvebatur sicut glacies, bonam escam. In omnibus enim magnificasti populum tuum Domine, & honorasti, & non despexisti, in omni tempore, & in omni loco assistens eis.

CAPUT PRIMUM.

2. Spiritus in corpore... 3. Spiritus in corpore... 4. Spiritus in corpore... 5. Spiritus in corpore... 6. Spiritus in corpore... 7. Spiritus in corpore... 8. Spiritus in corpore... 9. Spiritus in corpore... 10. Spiritus in corpore... 11. Spiritus in corpore... 12. Spiritus in corpore... 13. Spiritus in corpore... 14. Spiritus in corpore... 15. Spiritus in corpore... 16. Spiritus in corpore... 17. Spiritus in corpore... 18. Spiritus in corpore... 19. Spiritus in corpore... 20. Spiritus in corpore...

ECCLESIASTICUS

IESU FILIJ SIRACH.

Liber hic ECCLESIASTICUS, id est, Concionator a Latinis inscribitur ad imitationem simul & distinctionem libri Salomonis, qui Ecclesiastes dicitur; complectitur enim similia morum axiomata. Antiqui etiam *Ἐκκλεσιῆς* vocant, quia de omni virtute præcepta tradit. Scriptus est autem sermone Hebræo ab seniore Iesu, filio Sirach; sed in Græcum versus ab alio Iesu illius nepote vel abnepote. Exemplar Hebraicum se vidisse testatur Hieronymus; verum ab illius tempore excidit, servatâ tantum versione Græcâ Iunioris Iesu, cuius etiam est sequens

PROLOGUS.

Multorum nobis, & magnorum per legem, & prophetas, aliisque qui secuti sunt illos, sapientia demonstrata est: in quibus oportet laudare Israël doctrinæ & sapientiæ causâ (a): quia non solum ipsos loquentes necesse est esse peritos, sed etiam extraneos posse & dicentes & scribentes doctissimos fieri. Avus meus Iesus (b), postquam se amplius dedit ad diligentiam lectionis legis, & prophetarum, & aliorum librorum, qui nobis a parentibus nostris traditi sunt: voluit & ipse scribere aliquid horum, quæ ad doctrinam & sapientiam pertinent: ut desiderantes discere, & illorum periti facti, magis magisque attendant animo, & confirmentur ad legitimam vitam. Hortor itaque venire vos cum benevolentia, & attentiori studio lectionem facere, & veniam habere (c) in illis, in quibus videmur sequentes imaginem sapientiæ, deficere in verborum compositione. Nam deficiunt (d) verba Hebraica, quando fuerint translata ad alteram linguam. Non autem solum hæc, sed & ipsa lex, & prophetæ, ceteraque aliorum librorum, non (e)

(a) Gr. *Ἐξ* cum non oporteat modo legere ipsos peritiam adipsi, sed etiam eorum studiosos exteris, tum loquendo, tum scribendo, esse posse utiles: Avus meus, &c.
(b) Quem utrum ex Septuaginta Interpretibus fuisse multi volunt.
(c) *ἵνα* quod latini dicunt *quoniam* dare.
(d) Gr. non parum vim habent.
(e) i. Multum differunt a verbis & sententiis Hebræis.

CAPUT PRIMUM.

Sapientia incomprehensibilis & in creaturis relucens, ab æterno originem a solo Deo omnipotente trahit, quam dat diligentibus ac timentibus ipsum: nam timor Domini, qui hic multipliciter commendatur, non solum sapientiam, sed & reliquas secum offert virtutes; simplici autem corde ad Deum accedendum est.

3. Reg. 3. 9. 1. **O**mnis sapientia a Domino Deo est, & cum illo fuit semper, & est ante ævum.

parvam habent differentiam, quando (f) inter se dicuntur. Nam in octavo Evergetis regis (g), postquam perveni in Ægyptum: & cum multum temporis ibi fuisset, inveni ibi libros relictos (h), non parvæ, neque contemnendæ doctrinæ. Itaque bonum & necessarium putavi & ipse aliquam addere diligentiam & laborem interpretandi librum istum: & multâ vigiliâ attuli doctrinam in spatio temporis ad illa, quæ ad finem ducunt, librum istum dare, & illis (i) qui volunt animum intendere, & discere quemadmodum oporteat instituire mores, qui secundum legem Domini proposuerint vitam agere.

Pentateuchum, verterunt sub Ptolemæo Philadelpho (ann. M. 3719. ante Chr. 285.) dubitant nonnulli: Negat verò Hieronymus (lib. 2. Comment. in Ezech. cap. 5. cum lib. 1. c. 16) cum Iosepho & omni schola Iudeorum. Vide annotata nostra ad cap. 11. libri Esther, & Iosephum in Antiquit. sua- rum Prolegomeno.

(g) i. Evergetis secundi sive Physionis, cuius annus 38. ab eo scilicet tempore quo cum fratre Philometore regnare coepit, incidit in annum M. 3873. ante Chr. 131. Atque adeo ann. 154. post egregiè navatam operam Sept. Interpretum Pontificatum tunc gerente Hircano, Simonis Machabei filio.
(h) Gr. *ἀφ᾽ οὐρανόθεν, parvulum*, i. par de pari descriptum exemplar.
(i) Gr. qui peregrinè agenter, volunt discere.

2. Arenam maris, & pluvie guttas, & dies sæculi quis dinumeravit? Altitudinem cæli, & latitudinem terre, & profundum abyssi quis dimensus est?
3. Sapientiam Dei præcedentem omnia quis investigavit?
4. Prior omnium creata est sapientia, & intellectus prudentiæ ab ævo.
5. Fons sapientiæ verbum Dei in excelsis, & ingressus illius mandata æterna.
6. Radix sapientiæ cui revelata est, & astutias illius quis agnovit?
7. Disciplina sapientiæ cui revelata est, &

(f) Græc. *ἐν ἑαυτοῖς, in se*, & in propria sua lingua. Hinc autem colligere est, iam tum & Prophetas & alios sacros libros ex Hebræo versos. Utrum autem a Septuaginta Interpretibus, qui legem, hoc est

* Psal. 170. 10. Prov. 1. 7. & 9. 10.

& manifestata? & multiplicationem ingressus illius quis intellexit?

8. Unus est altissimus Creator omnipotens, & Rex potens, & metuendus nimis, sedens super thronum illius & dominans Deus.

9. Ipse creavit illum in Spiritu sancto, & vidit, & dinumeravit, & mensus est.

10. Et effudit illam super omnia opera sua, & super omnem carnem secundum datum suum, & præbuit illam diligentibus se.

11. Timor Domini gloria, & gloriatio, & lætitia, & corona exultationis.

12. Timor Domini delectabit cor, & dabit lætitiâ, & gaudium, & longitudinem dierum.

13. Timenti Dominum benè erit in extremis, & in die defunctionis suæ benedicetur.

14. Dilectio Dei honorabilis sapientia.

15. Quibus autem apparuerit in visu, diligunt eam in visione, & in agnitione magnalium suorum.

16. * Initium sapientiæ, timor Domini, & cum fidelibus in vulva concreatus est, cum electis feminis graditur, & cum iustis & fidelibus agnoscitur.

17. Timor Domini, scientiæ religiositas.

18. Religiositas custodiet & iustificabit cor, iucunditatem atque gaudium dabit.

19. Timenti Dominum benè erit, & in diebus consummationis illius benedicetur.

20. Plenitudo sapientiæ est timere Deum, & plenitudo a fructibus illius.

21. Omnem domum illius implebit a generationibus, & receptacula a thesauris illius.

22. Corona sapientiæ, timor Domini, replens pacem, & salutis fructum:

23. & vidit, & dinumeravit eam: utraque autem sunt dona Dei.

24. Scientiam, & intellectum prudentiæ sapientia compartitur: & gloriam timentium se, exaltat.

25. Radix sapientiæ est timere Dominum: & rami illius longævi.

26. In thesauris sapientiæ intellectus, & scientiæ religiositas: execratio autem peccatoribus sapientia.

27. Timor Domini expellit peccatum:

28. nam qui sinè timore est, non poterit iustificari: iracundia enim animositaris illius, subversio illius est.

29. Usque in tempus sustinebit patiens, & postea redditio iucunditatis.

30. Bonus sensus usque in tempus abs-

condet verba illius, & labia multorum enarrabunt sensum illius.

31. In thesauris sapientiæ significatio disciplinæ:

32. execratio autem peccatori, cultura Dei.

33. Fili concupiscens sapientiam, conserva iustitiam, & Deus præbebit illam tibi.

34. Sapientia enim & disciplina timor Domini: & quod beneplacitum est illi, 35. fides, & mansuetudo, & adimplebit thesauros illius.

36. Ne sis incredibilis timori Domini & ne accesseris ad illum duplici corde.

37. Ne fueris hypocrita in conspectu hominum, & non scandalizeris in labiis tuis.

38. Attende in illis, ne forte cadas, & adducas animæ tuæ inhonorationem,

39. & revelet Deus absconsa tua, & in medio synagoga elidat te:

40. quoniam accessisti malignè ad Dominum, & cor tuum plenum est dolo & fallaciâ.

CAPUT II.

Deo serviturus stet in iustitia, Dei timore & patientia; timentes verò Deum credant fidèntique in illum, & maximos hinc fructus accipient: vix autem incredulis & impatientibus: effectus quoque divini timoris explicantur.

1. **F**ili accedens ad servitum Dei, *Matth. 4. 1. 2. Tim. 3. 12.* sta in iustitia, & timore, & præpara animam tuam ad tentationem.

2. Deprime cor tuum, & sustine: inclina aurem tuam, & suscipe verba intellectus: & ne festines in tempore obductionis.

3. Sustine sustentationes Dei: coniungere Deo, & sustine, ut crescat in novissimo vita tua.

4. Omne, quod tibi applicitum fuerit, accipe: & in dolore sustine, & in humilitate tua patientiam habe:

5. * quoniam in igne probatur aurum ** Sap. 3. 6.* & argentum, homines verò receptibiles in camino humilitationis.

6. Crede Deo, & recuperabit te. Et dirige viam tuam, & spera in illum. Serva timorem illius, & in illo veterasce.

7. Metuentes Dominum sustinet misericordiam eius: & non delectatis ab illo ne cadatis.

8. Qui timentis Dominum, credite illi: & non evacuabitur merces vestra.

Hhh 9. Qui

9. Qui timetis Dominum sperate in illum: & in oblationem veniet vobis misericordia.

10. Qui timetis Dominum diligite illum, & illuminabuntur corda vestra.

11. Respice filij nationes hominum: & scitote quia nullus speravit in Domino, & confusus est.

* Psal. 30.
1.

12. * Quis enim permansit in mandatis eius, & derelictus est? aut quis invocavit eum, & despexit illum?

13. Quoniam pius & misericors est Deus, & remittit in die tribulationis peccata: & protector est omnibus exquirentibus se in veritate.

* Reg. 18.
21.

14. Væ duplici corde, & labili scelestis, & manibus malefacientibus, & peccatori * terram ingredienti duabus viis.

15. Væ dissolutis corde, qui non credunt Deo: & ideo non protegentur ab eo.

16. Væ his, qui perdidit sustinentiam, & qui dereliquerunt vias rectas, & diverterunt in vias pravas.

17. Et quid facient, cum inspicere cœperit Dominus?

* Ioan. 14.
23.

18. Qui timent Dominum, non erunt incredibiles verbo illius: * & qui diligunt illum, conservabunt viam illius.

19. Qui timent Dominum, inquirent quæ beneplacita sunt ei: & qui diligunt eum, replebuntur lege ipsius.

20. Qui timent Dominum, præparabunt corda sua, & in conspectu illius sanctificabunt animas suas.

21. Qui timent Dominum, custodiunt mandata illius, & patientiam habebunt usque ad inspectionem illius,

22. dicentes: Si penitentiam non egerimus, incidemus in manus Domini, & non in manus hominum.

23. Secundum enim magnitudinem ipsius, sic & misericordia illius cum ipso est.

CAPUT III.

Honor parentum multiplicem Dei meretur benedictionem, & inhonoratio maledictionem: modestia animi laudatur contra curiositatem: & cor durum, nequam & superbum vituperatur, laudato sapiente & eleemosynam tribuente.

1. **F**ilij sapientiæ, ecclesia iustorum: & natio illorum, obedientia & dilectio.

2. Iudicium patris audite filij, & sic facite ut salvi sitis.

3. Deus enim honoravit patrem in filiis: & iudicium matris exquirens, firmavit in filiis.

4. Qui diligit Deum, exorabit pro peccatis, & continebit se ab illis, & in oratione dierum exaudietur.

5. Et sicut qui thesaurizat, ita & qui honorificat matrem suam.

6. Qui honorat patrem suum, iucundabitur in filiis, & in die orationis suæ exaudietur.

7. Qui honorat patrem suum, vitâ vivet longiore: & qui obedit patri, refrigerabit matrem.

8. Qui timet Dominum honorat parentes, & quasi dominis serviet his, qui se genuerunt.

9. * In opere & sermone, & omni patientiâ honora patrem tuum,

10. ut superveniat tibi benedictio ab eo, & benedictio illius in novissimo maneat.

11. * Benedictio patris firmat domos filiorum: maledictio autem matris eradicat fundamenta.

12. Ne glorieris in contumelia patris tui: non enim est tibi gloria, eius confusio.

13. gloria enim hominis ex honore patris sui, & dedecus filij patris sine honore.

14. Fili suscipe senectam patris tui, & non contristes eum in vita illius:

15. & si defecerit sensu, veniam da, & ne spernas eum in virtute tua: eleemosyna enim patris non erit in oblivione.

16. Nam pro peccato matris restituetur tibi bonum,

17. & in iustitia ædificabitur tibi, & in die tribulationis commemorabitur tui: & sicut in sereno glacies solventur peccata tua.

18. Quam malæ famæ est, qui derelinquit patrem: & est maledictus a Deo, qui exasperat matrem.

19. Fili in mansuetudine opera tua perfice, & super hominum gloriam diligèris.

20. * Quanto magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo invenies gratiam: 2.

21. quoniam magna potentia Dei solius, & ab humilibus honoratur.

22. * Altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris: sed quæ præcepit tibi Deus, illa cogita semper, & in pluribus operibus eius ne fueris curiosus.

23. Non est enim tibi necessarium ea, quæ abscondita sunt, videre oculis tuis.

24. In supervacuis rebus noli scrutari multipliciter, & in pluribus operibus eius non eris curiosus,

* Exod. 20.
12.

Deuter. 5.
16.

Matth. 15.
4.

Marc. 7.
10.

Ephes. 6. 2.
* Gen. 27.
27. & 49.
2.

25. Plurima enim super sensum hominum ostensa sunt tibi.

26. Multos quoque supplantavit suspicio illorum, & in vanitate detinuit sensus illorum.

27. Cor durum habebit malè in novissimo: & qui amat periculum, in illo peribit.

28. Cor ingrediens duas vias, non habebit successus, & pravus corde in illis scandalizabitur.

29. Cor nequam gravabitur in doloribus, & peccator adjiciet ad peccandum.

30. Synagogæ superborum non erit sanitas: frutex enim peccati radicabitur in illis, & non intelligetur.

31. Cor sapientis intelligitur in sapientia, & auris bona audiet cum omni concupiscentia sapientiam.

32. Sapiens cor, & intelligibile abstinere se a peccatis, & in operibus iustitiæ successus habebit.

* Dan. 4.
24.

33. * Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemosyna resistit peccatis:

34. & Deus prospector est eius qui reddit gratiam: meminit eius in posterum, & in tempore casus sui inveniet firmamentum.

CAPUT IV.

Ad opera misericordiæ, & sapientiam multipliciter hortatur, huius ostendens utilitates: confusio bona & mala: non occultanda sapientia, nec veritati contradicendum: pro iustitia certandum: verbo tuo opus respondeat: sis humanus erga subditos, & non avarus.

Tob. 4. 7.

1. **F**illi eleemosynam pauperis ne defraudes, & oculos tuos ne transvertas a paupere.

2. Animam esurientem ne despexeris: & non exasperes pauperem in inopia sua.

3. Cor inopis ne afflixeris, & non prostrahas datum angustianti.

4. Rogationem contribulati ne abjicias: & non avertas faciem tuam ab egeno.

5. Ab inope ne avertas oculos tuos propter iram: & non relinquis quærentibus tibi retro maledicere.

6. maledicentis enim tibi in amaritudine anime exaudietur deprecatio illius: exaudiet autem eum, qui fecit illum.

7. Congregationi pauperum affabilem te facito, & presbytero humilia animam tuam, & magnato humilia caput tuum.

8. Declina pauperi sine tristitia aurem

tuam, & redde debitum tuum, & responde illi pacifica in mansuetudine.

9. Libera eum, qui iniuriam patitur de manu superbi: & non acide feras in anima tua.

10. In iudicando esto pupillis misericors ut pater, & pro viro matri illorum:

11. & eris tu velut filius Altissimi obediens, & miserebitur tui magis quam mater.

12. Sapientia filijs suis vitam inspirat, & suscipit inquirentes se, & præbit in via iustitiæ.

13. & qui illam diligit, diligit vitam: & qui vigilaverint ad illam, complectentur placorem eius.

14. Qui tenuerint illam, vitam hereditabunt: & quò introibit, benedictet Deus.

15. Qui serviunt ei, obsequentes erunt sancto: & eos, qui diligunt illam, diligit Deus.

16. Qui audit illam, iudicabit Gentem: & qui intuetur illam, permanebit confidens.

17. Si crediderit ei, hereditabit illam, & erunt in confirmatione creaturae illius.

18. quoniam in tentatione ambulat cum eo, & in primis eligit eum.

19. Timorem & metum, & probationem inducet super illum: & cruciabit illum in tribulatione doctrinae suæ, donec tentet eum in cogitationibus suis, & credat anime illius.

20. Et firmabit illum, & iter adducet directum ad illum, & lætificabit illum.

21. & denudabit absconsa sua illi, & thesaurizabit super illum scientiam & intellectum iustitiæ.

22. Si autem oberaverit, derelinquet eum, & tradet eum in manus inimici sui.

23. Fili conserva tempus, & devita a malo.

24. Pro anima tua ne confundaris dicere verum.

25. Est enim confusio adducens peccatum, & est confusio adducens gloriam & gratiam.

26. Ne accipias faciem adversus faciem tuam, nec adversus animam tuam mendacium.

27. Ne reverereis proximum tuum in casu suo:

28. nec retineas verbum in tempore salutis. Non abscondas sapientiam tuam in decore suo.

29. In lingua enim sapientia dignoscitur: & sensus, & scientia, & doctrina

in verbo sensati; & firmamentum in operibus iustitiae.

30. Non contradicas verbo veritatis ullo modo, & de mendacio inereditionis tuae confundere.

* Infr. 6. 6.

31. Non confundaris confiteri peccata tua, & ne subicias te omni homini pro peccato.

32. Noli resistere contra faciem potentis, nec coneris contra ictum fluvij.

33. Pro iustitia agonizare pro anima tua, & usque ad mortem certa pro iustitia; & Deus expugnabit pro te inimicos tuos.

34. Noli etatus esse in lingua tua; & inutilis, & remissus in operibus tuis.

35. Noli esse sicut leo in domo tua, everrens domesticos tuos, & opprimens subiectos tibi.

36. Non sit porrecta manus tua ad accipiendum, & ad dandum collecta.

CAPUT V.

Non permanendum in peccato ob confidentiam divitiarum, inventutis, fortitudinis aut misericordiae Domini: ne sis vagus, sed firmus & mansuetus in via Domini, & cordatus in verbis: ne sis susurro aut bilinguis.

1. Noli attendere ad possessiones iniquas, & ne dixeris: Est mihi sufficiens vita: nihil enim proderit in tempore vindictae & obductionis.

2. Ne sequaris in fortitudine tua concupiscentiam cordis tui.

3. & ne dixeris: Quomodo potui? aut quis me subjecit propter facta mea? Deus enim vindicans vindicabit.

4. Ne dixeris: Peccavi, & quid mihi accidit triste? Altissimus enim est patiens redditor.

5. De propitiato peccato noli esse sine metu, neque adjicias peccatum super peccatum.

6. Et ne dicas: Miseratio Domini magna est, multitudinis peccatorum meorum miserebitur.

* Prov. 10. 6.

7. * Misericordia enim, & ira ab illo cito proximant, & in peccatores respicit ira illius.

8. Non tardes converti ad Dominum, & ne differas de die in diem.

9. subito enim veniet ira illius, & in tempore vindictae disperdet te.

* Prov. 11. 4. & 28.

10. * Noli anxius esse in divitiis iniustus, non enim proderunt tibi in die obductionis & vindictae.

11. Non ventiles te in omnem ventum, & non eas in omnem viam. sic enim omnis peccator probatur in duplici lingua.

12. Esto firmus in via Domini, & in veritate sensus tui & scientia, & prosequatur te verbum pacis & iustitiae.

13. * Esto mansuetus ad audiendum verbum, ut intelligas: & cum sapientia proferas responsum verum.

14. Si est tibi intellectus, responde proximo: sin autem, sit manus tua super os tuum, ne capiaris in verbo indisciplinato, & confundaris.

15. Honor & gloria in sermone sensati, lingua vero imprudentis subversio est ipsius.

16. Non appelleris susurro, & lingua tua ne capiaris, & confundaris.

17. Super furem enim est confusio & poenitentia, & denotat pessima super bilinguem: susurratori autem odium, & inimicitia, & contumelia.

18. Iustificia pusillum, & magnum similiter.

CAPUT VI.

Proximi dilectionem repellunt, improprium, invidia, ac ferocitas: quam iuvant dulcedo in verbis & pacifica conversatio: multiplices sunt amici, sed verus amicus non potest satis estimari: quantum diligenda & conservanda sit sapientia: querenda est prudentiam societatis, & servanda Dei praecepta.

1. Noli fieri pro amico inimicus proximo: improprium enim & contumeliam malus hereditabit, & omnis peccator invidus & bilinguis.

2. * Non te extollas in cogitatione animae tuae velut taurus: ne forte elidatur virtus tua per stultitiam.

3. & folia tua comedat, & fructus tuos perdat, & relinquare velut lignum aridum in eremo.

4. Anima enim nequam disperdet qui se habet, & in gaudium inimicis dat illum, & deduct in sortem impiorum.

5. Verbum dulce multiplicat amicos, & mitigat inimicos: & lingua eucharis in bono homine abundat.

6. Multi pacifici sint tibi, & consiliarius sit tibi unus de mille.

7. Si possides amicum, in tentatione posside eum, & ne facile credas ei.

8. Est enim amicus secundum tempus suum, & non permanebit in die tribulationis.

* Rom. 12. 16. Philipp. 2. 3.

9. Et est amicus qui convertitur ad inimicitiam: & est amicus qui odium & rixam, & convitiis denudabit.

10. Est autem amicus socius mensae, & non permanebit in die necessitatis.

11. Amicus si permanserit fixus, erit tibi quasi coequalis; & in domesticis tuis fiducialiter aget:

12. si humiliaverit se contra te, & a facie tua absconderit se, unanimum habebis amicitiam bonam.

13. Ab inimicis tuis separare, & ab amicis tuis attende.

14. Amicus fidelis, protectio fortis: qui autem invenit illum, invenit thesaurum.

15. Amico fidelis nulla est comparatio, & non est digna ponderatio auri & argenti contra bonitatem fidei illius.

16. Amicus fidelis, medicamentum vitae & immortalitatis: & qui metuunt Dominum, invenient illum.

17. Qui timet Deum, aequè habebit amicitiam bonam: quoniam secundum illum erit amicus illius.

18. Fili a juventute tua excipe doctrinam, & usque ad canos invenies sapientiam.

19. Quasi is qui arat, & seminat, accede ad eam, & sustine bonos fructus illius.

20. in opere enim ipsius exiguum laborabis, & cito edes de generationibus illius.

21. Quam aspera est nimium sapientia indoctis hominibus, & non permanebit in illa excors.

22. Quasi lapidis virtus probatio erit in illis, & non demorabuntur projicere illam.

23. Sapientia enim doctrinae secundum nomen est eius, & non est multis manifesta: quibus autem cognita est, permanet usque ad conspectum Dei.

24. Audi fili, & accipe consilium intellectus, & ne abicias consilium meum.

25. Injice pedem tuum in compedes illius, & in torques illius collum tuum.

26. subijce humerum tuum, & porta illam: & ne accedieris vinculis eius.

27. In omni animo tuo accede ad illam, & in omni virtute tua conserva vias eius.

28. Investiga illam, & manifestabitur tibi, & continens factus ne derelinquas eam:

29. in novissimis enim invenies requiem in ea, & convertetur tibi in oblectationem.

30. Et erunt tibi compedes eius in protectionem fortitudinis, & bases virtutis, & torques illius in stolam gloriae.

31. decor enim vitae est in illa, & vincula illius alligatura salutaris.

32. Stolum gloriae indues eam, & coronam gratulationis superpones tibi.

33. Fili, si attenderis mihi, disces: & si accommodaveris animum tuum, sapiens eris.

34. Si inclinaveris aurem tuam, excipies doctrinam, & si dilexeris audire, sapiens eris.

35. * In multitudine presbyterorum prudentium sta, & sapientiae illorum ex corde coniungere, ut omnem narrationem Dei possis audire, & proverbialia non effugiant a te.

36. Et si videris sensatum, evigila ad eum, & gradus ostiorum illius extera pes tuus.

37. * Cogitatum tuum habe in praeceptis Dei, & in mandatis illius maxime assiduus esto: & ipse dabit tibi cor, & concupiscentia sapientiae dabitur tibi.

CAPUT VII.

Abstinendum a malis: vetantur ambitio, praesumptio, pusillanimitas, mendacium, verbositas coram presbyteris & praesumptio in oblationibus: laus agriculturae, bonae mulieris & servi frugis: parentes filios erudiant, & filias eloquent filij honorent parentes: Deus ac sacerdotes ipsius honorandi: ad opera misericordiae hortatur, & ad memoriam novissimorum.

1. Noli facere mala, & non te apprehendent.

2. Discede ab iniquo, & deficient mala abs te.

3. Fili, non semines mala in sulcis iniustitiae, & non metes ea in septuplum.

4. Noli querere a domino ducatum, neque a rege cathedram honoris.

5. * Non te iustifices ante Deum, quoniam agnitor cordis ipse est: & penes regem noli velle videri sapiens.

6. Noli querere fieri iudex, nisi valeas virtute irumpere iniquitates: ne forte ex timescas faciem potentis, & ponas scandalum in aequitate tua.

7. Non pecces in multitudinem civitatis, nec te immittas in populum,

8. * neque alliges duplicita peccata: nec enim in uno eris immunis.

9. Noli esse pusillanimis in animo tuo: 10. exorare, & facere elemosynam ne despicias.

* Infr. 8. 9.

* Psal. 1. 2.

* Job 9. 2. & 20. Psal. 142. 2. Eccles. 7. 17. Luc. 18. 11.

* Infr. 12. 7.

11. Ne dicas: In multitudine munerum meorum respiciet Deus, & offerente me Deo altissimo, munera mea suscipiet.

* 1. Reg. 2.
7.

12. Non irrides hominem in amaritudine anime: * est enim qui humiliat & exultat, circumspiciet Deus.

13. Noli arare mendacium adversus fratrem tuum: neque in amicum similiter facias.

14. Noli velle mentiri omne mendacium: assiduitas enim illius non est bona.

15. Noli verbosus esse in multitudine presbyterorum, & non iteres verbum in oratione tua.

16. Non oderis laboriosa opera, & rusticationem creatam ab Altissimo.

17. Non te reputes in multitudine disciplinatorum.

18. Memento iræ, quoniam non tardabit.

19. Humilia valdè spiritum tuum: quoniam vindicta carnis impij, ignis & vermis.

20. Noli prævaricari in amicum pecuniam differentem, neque fratrem charissimum auro spreveris.

21. Noli discedere a muliere sensata & bona, quam sortitus es in timore Domini: gratia enim vericundia illius super aurum.

* Lev. 19.
13.

22. * Non lædas servum in veritate operantem, neque mercenarium dantem animam suam.

23. Servus sensatus sit tibi dilectus quasi anima tua, non defraudes illum libertate, neque inopem derelinquas illum.

24. Pecora tibi sunt? attende illis: & si sunt utilia, perseverent apud te.

25. Filij tibi sunt? erudi illos, & curva illos a pueritia illorum.

26. Filia tibi sunt? serva corpus illarum, & non ostendas hilarem faciem tuam ad illas.

27. Trade filiam, & grande opus feceris, & homini sensato da illam.

28. Mulier si est tibi secundum animam tuam, non projicias illam: & odibili non credas te. In toto corde tuo

* Tob. 4. 3.

29. * honora patrem tuum, & gemitus matris tuæ ne obliviscaris:

30. memento quoniam nisi per illos natus non fuisses: & retribue illis, quomodo & illi tibi.

31. In tota anima tua time Dominum, & sacerdotes illius sanctifica.

32. In omni virtute tua dilige eum qui te fecit: & ministros eius ne derelinquas.

33. * Honora Deum ex tota anima tua, * Deut. 10. & honorifica sacerdotes, & propurga te cum brachiis.

34. Da illis partem, * sicut mandatum est tibi, primitiarum & purgationis: & de negligentia tua purga te cum paucis.

35. Datum brachiorum tuorum & sacrificium sanctificationis offeres Domino, & initia sanctorum:

36. & pauperi porrige manum tuam, ut perficiatur propitiatio, & benedictio tua.

37. Gratia dati in conspectu omnis viventis, & mortuo non prohibeas gratiam.

38. * Non desis plorantibus in consolatione, & cum lugentibus ambula.

39. * Non te pigeat visitare infirmum: ex his enim in dilectione firmaberis.

40. In omnibus operibus tuis memorare novissimam tuam, & in aeternum non peccabis.

CAPUT VIII.

Non contendendum cum potente, locuplete, linguato, indocto: non despiciendus pauper, nec senex: de mortuo inimico ne gaudeas: audiendi seniores, arguendi peccatores & contumeliosi: fœnerari: spondere: contra iudicem: cum audace: cum iracundo: cum fatuis: cum extraneo.

1. **N**ON litiges cum homine potente, ne fortè incidas in manus illius.

2. * Non contendas cum viro locuplete, ne fortè contra te constituat litem tibi.

3. * multos enim perdidit aurum & argentum, & usque ad cor regum extendit, & convertit.

4. Non litiges cum homine linguato, & non strues in ignem illius ligna.

5. Non communices homini indocto, ne malè de progenie tua loquatur.

6. Ne despicias hominem avertentem se a peccato, * neque improperes ei. memento quoniam omnes in correptione sumus.

7. * Ne spernas hominem in sua senectute: etenim ex nobis senescunt.

8. Noli de mortuo inimico tuo gaudere: sciens quoniam omnes morimur, & in gaudium nolumus venire.

9. * Ne despicias narrationem presbyterorum sapientium, & in proverbis eorum conversare.

10. ab ipsis enim discas sapientiam, & doctrinam intellectus, & servare magnatis sine querela.

11. Non

11. Non te prætereant narratio seniorum: ipsi enim didicerunt a patribus suis:

12. quoniam ab ipsis discas intellectum, & in tempore necessitatis dare responsum.

13. Non incendas carbones peccatorum arguens eos, & ne incendaris flammâ ignis peccatorum illorum.

14. Ne contra faciem stes contumeliosus, ne sedeas quasi insidiator ori tuo.

* Inf. 29. 4.

15. * Noli fœnerari homini fortiori te: quod si fœneraveris, quasi perditum habebis.

16. Non spondeas super virtutem tuam: quod si sponderis, quasi restituens cogita.

17. Non iudices contra iudicem: quoniam secundum quod iustum est iudicatur.

* Gen. 4. 8.

18. * Cum audace non eas in via, ne fortè gravet mala sua in te: ipse enim secundum voluntatem suam vadit, & simul cum stultitia illius peries.

* Prov. 22. 24.

19. * Cum iracundo non eas in desertum: quoniam quasi nihil est ante illum sanguis, & ubi non est adiutorium, elidet te.

20. Cum fatuis consilium non habeas: non enim poterunt diligere nisi quæ eis placent.

21. Coram extraneo ne facias consilium: necis enim quid pariet.

22. Non omni homini cor tuum manifestes: ne fortè inferat tibi gratiam falsam, & convitetur tibi.

CAPUT IX.

Quam sit prudenter cum mulieribus agendum, & quam sint societas & affectus earum viris periculosa: amicus antiquus servandus: peccatoris gloria non zelanda: absis ab homine potestatem occidendi habente: cum sapientibus tractandum, & Deus præ oculis habendus.

1. **N**ON zeles mulierem sinûs tui, ne ostendat super te malitiam dolerinx nequam.

2. Non des mulieri potestatem anime tuæ, ne ingrediatur in virtutem tuam, & confundaris.

3. Ne respicias mulierem multivolam: ne fortè incidas in laqueos illius.

4. Cum saltatrice ne assiduus sis: nec audias illam, ne fortè pereas in efficacia illius.

* Gen. 6. 2.

5. * Virginem ne conspicias, ne fortè scandalizeris in decore illius.

6. Ne des fornicaris animam tuam in ullo: ne perdas te, & hereditatem tuam.

7. Noli circumspicere in vicis civitatis, nec oberraveris in plateis illius.

8. * Averte faciem tuam a muliere compta, & ne circumspicias speciem alienam.

9. propter speciem mulieris multi perierunt: & ex hoc concupiscentia quasi ignis exardescit.

10. Omnis mulier, quæ est fornicaria, quasi stercus in via conculcabitur.

11. Speciem mulieris alienæ multum admirati, reprobi facti sunt. colloquium enim illius quasi ignis exardescit.

12. Cum aliqua muliere ne sedas omnino, nec accumbas cum ea super cubitum:

13. & non alterceris cum illa in vino, ne fortè declinet cor tuum in illam, & sanguine tuo labaris in perditionem.

14. Ne derelinquas amicum antiquum: novus enim non erit similis illi.

15. Vinum novum, amicus novus: veterascet, & cum suavitate bibes illud.

16. * Non zeles gloriam, & opes peccatoris: non enim scis quæ futura sit illius subversio.

17. Non placeat tibi iniuria iniustorum, sciens quoniam usque ad inferos non placebit impius.

18. Longè abesto ab homine potestatem habente occidendi, & non suspicaberis timorem mortis.

19. & si accesseris ad illum, noli aliquid committere, ne fortè auferat vitam tuam.

20. Communionem mortis scito: quoniam in medio laqueorum ingredieris, & super dolentium arma ambulabis.

21. Secundum virtutem tuam cave te a proximo tuo, & cum sapientibus & prudentibus tracta.

22. Viri iusti sint tibi convivæ, & in timore Dei sit tibi gloriatio.

23. & in sensu sit tibi cogitatus Dei, & omnis enarratio tua in præceptis Altissimi.

24. In manu artificum opera laudabuntur, & princeps populi in sapientia sermonis sui, in sensu verò seniorum verbum.

25. Terribilis est in civitate sua homolinguosus: & temerarius in verbo suo odibilis erit.

CA-

CAPUT X.

Sapiens iudex, utilis; insipiens, perniciosus: rectorem subditi imitantur: omnia in manu Dei: iniuriæ obliuiscendum: detestatio superbie, iniustitiæ, contumeliæ, auaritiæ: homo brevis vita post mortem uermis: discessus a Deo causa est superbie: gentes ob superbiam a Deo perditæ: laus timoris Dei: non despicendus pauper iustus, nec diues peccator honorandus: anima in mansuetudine seruanda.

1. Iudex sapiens iudicabit populum suum, & principatus sensati stabilis erit.

2. * Secundum iudicem populi, sic & ministri eius: & qualis rector est ciuitatis, tales & inhabitantes in ea.

3. * Rex insipiens perdet populum suum: & ciuitates inhabitabuntur per sensum potentium.

4. In manu Dei potestas terræ: & uilem rectorem suscitabit in tempus super illam.

5. In manu Dei prosperitas hominis, & super faciem scribæ imponet honorem suum.

6. Omnis iniuriæ proximi ne memineris, * & nihil agas in operibus iniuriæ.

7. Odibilis coram Deo est & hominibus superbia: & execrabilis omnis iniquitas gentium.

8. * Regnum a gente in gentem transfertur propter iniustitias, & iniurias, & contumelias, & diversos dolos.

9. Avaro autem nihil est scelestius. Quid superbit terra, & cinis?

10. Nihil est iniquius quam amare pecuniam. hic enim & animam suam uenalem habet: quoniam in uita sua proiecit intima sua.

11. Omnis potentatus brevis uita. Languor prolixior gravat medicum.

12. Brevem languorem præcidit medicus: sic & rex hodie est, & cras morietur.

13. Cum enim morietur homo, hereditabit serpentes, & bestias, & uermes.

14. Initium superbiæ hominis, apostatare a Deo:

15. quoniam ab eo, qui fecit illum, recessit cor eius. Quoniam initium omnis peccati est superbia: qui tenuerit illam adimplebitur maledictis, & subvertet eum in finem.

16. Propterea exonorauit Dominus conuentus malorum, & destruxit eos usque in finem.

17. Sedes ducum superbiorum destruxit Deus, & sedere fecit mites pro eis.

18. Radices gentium superbarum arefecit Deus, & plantauit humiles ex ipsis gentibus.

19. Terras gentium euerit Dominus, & perdidit eas usque ad fundamentum.

20. arefecit ex ipsis, & disperdidit eos, & cessare fecit memoriam eorum a terra.

21. Memoriam superbiorum perdidit Deus, & reliquit memoriam humilium sensu.

22. Non est creata hominibus superbia: neque iracundia nationi mulierum.

23. Semen hominum honorabit hoc, quod timet Deum: semen autem hoc exonorabitur, quod præterit mandata Domini.

24. In medio fratrum rector illorum in honore: & qui timent Dominum, erunt in oculis illius.

25. Gloria diuitum, honoratorum, & pauperum, timor Dei est:

26. noli despiciere hominem iustum pauperem, & noli magnificare uirum peccatorem diuitem.

27. Magnus, & iudex, & potens est in honore: & non est maior illo, qui timet Deum.

28. * Seruo sensato liberi seruiant: & uir prudens & disciplinatus non murmurabit correptus, & inscius non honorabitur.

29. Noli extollere te in faciendo opere tuo, & noli cunctari in tempore angustie.

30. * Melior est qui operatur, & abundat in omnibus, quam qui gloriatur, & eget pane.

31. Fili in mansuetudine serua animam tuam, & da illi honorem secundum meritum suum.

32. Peccantem in animam suam quis iustificabit? & quis honorificabit exonorantem animam suam?

33. Pauper gloriatur per disciplinam & timorem suum: & est homo qui honorificatur propter substantiam suam.

34. Qui autem gloriatur in paupertate, quanto magis in substantia? & qui gloriatur in substantia, paupertatem uereatur.

CAPUT XI.

Sapientia humiliati; ex specie nemo iudicandus: de uestitu & honore non gloriandum: de re interrogandum ante iudicium: non cumulanda temporalia, nec in illis fidendum aut gloriandum: bona & mala a Deo: & bonorum & malorum memoris: in domum non ueruis induendus, & ab insidiis dolosi cauendum.

1. Sapientia humiliati exaltabit caput illius, & in medio magnatorum consedere illum faciet.

Gener. 41.

Dan. 6. 3.

Ioan. 7. 18.

2. Non

* 1. Reg. 16.

7.

2. Cor. 10.

10.

Iacob. 2. 1.

& 9.

* Ab. 12.

21. 22.

* 1. Reg. 15.

28.

Esth. 6. 7.

* Prov. 18.

13.

* 1. Tim. 6.

9.

* Eccli. 4.

8.

Eccli. 6. 8.

* Job. 42.

10.

* Job. 2. 10.

14.

* Luc. 12.

19.

2. * Non laudes uirum in specie sua, neque spernas hominem in visu suo.

3. brevis in uolatilibus est apis, & in iunio dulcoris habet fructus illius.

4. * In uestitu ne glorieris umquam, nec in die honoris tui extollaris: quoniam mirabilia opera Altissimi solius, & gloriosas & absconsas, & inuisa opera illius.

5. Multi tyranni sederunt in throno, & insuspicabilis portauit diadema.

6. * Multi potentes oppressi sunt ualide, & gloriosi traditi sunt in manus alterorum.

7. Priusquam interrogeres, ne vituperes quemquam: & cum interrogaueris, corripe iuste.

8. * Priusquam audias, ne respondeas uerbum: & in medio sermonum ne adicias loqui.

9. De ea re, que te non molestat, ne ceteris: & in iudicio peccantium ne consistas.

10. Fili ne in multis sint actus tui: & si diues fueris, non eris immunis a delicto. si enim securus fueris, non apprehendes: & non effugies, si præcucurreris.

11. * Est homo laborans, & festinans, & dolens impius, & tanto magis non abundabit.

12. Est homo marcidus egens recuperatione, plus deficiens uirtute, & abundans paupertate:

13. * & oculus Dei respexit illum in bono, & erexit eum ab humilitate ipsius, & exaltavit caput eius: & mirati sunt in illo multi, & honorauerunt Deum.

14. * Bona & mala, uita & mors, paupertas & honestas a Deo sunt.

15. Sapientia & disciplina, & scientia legis apud Deum. Dilectio, & uia bonorum apud ipsum.

16. Error & tenebræ peccatoribus creata sunt: qui autem exultant in malis, consensentur in malo.

17. Datio Dei permanet iustis, & profectus illius successus habebit in æternum.

18. Est qui locupletatur parca agendo, & hæc est pars mercedis illius.

19. in eo quod dicit: * Inueni requiem mihi, & nunc manducabo de bonis meis solus:

20. & nescit quod tempus præteriet, & mors appropinquet, & relinquat omnia illis, & morietur.

21. Sta in testamento tuo, & in illo colloquere, & in opere mandatorum tuorum ueterasce.

22. Ne manseris in operibus peccato-

rum. Confide autem in Deo, & mane in loco tuo.

23. Facile est enim in oculis Dei subito honestare pauperem.

24. Benedictio Dei in mercedem iusti festinat, & in hora ueloci processus illius fructificat.

25. Ne dicas: Quid est mihi opus, & que erunt mihi ex hoc bona?

26. Ne dicas: Sufficiens mihi sum: & quid ex hoc pessimabor?

27. * In die bonorum ne immemor sis malorum: & in die malorum ne immemor sis bonorum.

28. quoniam facile est coram Deo in die obitus retribuere unicuique secundum uias suas.

29. Malitia horæ oblivionem facit luxurie magnæ, & in fine hominis denudatio operum illius.

30. Ante mortem ne laudes hominem quemquam, quoniam in filiis suis agnoscerit uir.

31. Non omnem hominem inducas in domum tuam: multæ enim sunt insidie dolosi.

32. Sicut enim erudant præcordia festentium, & sicut perdidit inducerit in caueam, & ut caprea in laqueum: sic & cor superbiorum, & sicut prospector uidentium casum proximi sui.

33. Bona enim in mala conuertens insidiatur, & in electis imponet maculam.

34. A scintilla una augetur ignis, & ab uno doloso augetur sanguis: homo uero peccator sanguinis insidiatur.

35. Attende, tibi a pestifero, fabricat enim mala: ne forte inducat super te subannationem in perpetuum.

36. Admitte ad te alienigenam, & subvertet te in turbine, & abalienabit te a tuis propriis.

CAPUT XII.

Benefaciendum iusto: impij uerò & peccatores non suscipiendi: difficile est amicos ab inimicis dignoscere; nec inimicis unquam fidendum, quantumuis amicitiam simulent.

1. **S**I benefeceris, scito qui feceris, & erit gratia in bonis tuis multa.

2. Benefac iusto, & inuenies retributionem magnam: & si non ab ipso, certè a Domino.

3. Non est enim ei bene qui assiduus est in malis, & elemosynas non danti: quoniam

niam & altissimus odio habet peccatores; & misertus est penitentibus.

* Galat. 6.
10.

4. * Da misericordiam, & ne suscipias peccatorem: & impiis & peccatoribus reddet vindictam, custodiens eos in diem vindictae.

5. Da bono, & non receperis peccatorem.

6. Benefac humili, & non dederis impio: prohibe panes illi dari ne in ipsis potentior te sit.

7. Nam duplicia mala invenies in omnibus bonis, quaecumque feceris illi: quoniam & Altissimus odio habet peccatores, & impiis reddet vindictam.

8. Non agnosceatur in bonis amicus, & non abscondetur in malis inimicus.

9. In bonis viri, inimici illius in tristitia: & in malitia illius, amicus agnitus est.

10. Non credas inimico tuo in aeternum: sicut enim aeramentum, aeruginat nequitia illius.

11. & si humiliatus vultus curvus, adice animum tuum, & custodi te ab illo.

12. Non statuas illum penes te, nec sedeat ad dexteram tuam, ne forte conversus in locum tuum, inquirat cathedram tuam: & in novissimo agnoscas verba mea, & in sermonibus meis stimuleris.

13. Quis miserabitur incantatori a serpente percusso, & omnibus, qui appropriant bestiis? & sic qui comitatur cum viro iniquo, & obvolutus est in peccatis eius.

14. Unâ horâ tecum permanebit, si autem declinaveris, non supportabit.

* Jer. 41. 6.

15. * In labiis suis indulcat inimicus, & in corde suo insidiatur ut subvertat te in foveam.

16. In oculis suis lacrymatur inimicus: & si invenerit tempus, non satiabitur sanguine.

17. & si incurrerint tibi mala, invenies eum illic priorem.

18. In oculis suis lacrymatur inimicus, & quasi adiuvens suffodiet plantas tuas.

19. Caput suum movebit, & plaudet manu, & multa susurrans commutabit vultum suum.

CAPUT XIII.

Periculosa sunt consortia cum superbo, divite, & potentiore: dilige Deum ac proximum: non convenit diviti cum paupere, & hoc despecto ille honoratur.

* Ssp. 7. 2.

1. QUI tetigerit picem, inquinabitur ab ea: * & qui communicaverit superbo induet superbiam.

2. Pondus super se tollit qui honestiori

se communicat: Et ditiori te ne socius fueris.

3. Quid communicabit cacabus ad ollam? quando enim se colliserint, confringetur.

4. Dives iniuste egit, & fremet: pauper autem laesus tacebit.

5. Si largitus fueris, assumet te: & si non habueris, derelinquet te.

6. Si habes, convivet tecum, & evacuabit te, & ipse non dolebit super te.

7. Si necessarius illi fueris, supplantabit te, & subridens spem dabit, narrans tibi bona, & dicet: Quid opus est tibi?

8. Et confundet te in cibis suis, donec te exinaniat: bis & ter: & in novissimo deridebit te: & postea videns derelinquet te, & caput suum movebit ad te.

9. Humiliare Deo, & expecta manus eius.

10. Attende ne seductus in stultitiam humilieris.

11. Noli esse humilis in sapientia tua, ne humiliatus in stultitiam seducaris.

12. Advocatus a potentiore discede: ex hoc enim magis te advocabit.

13. Ne improbus sis, ne impingaris: & ne longè sis ab eo, ne eas in oblivionem.

14. Ne retineas ex aequo loqui cum illo: nec credas multis verbis illius, ex multa enim loquela tentabit te: & subridens interrogabit te de absconditis tuis.

15. Immitis animus illius conservabit verba tua: & non parcat de malitia, & de vinculis.

16. Cave tibi, & attende diligenter auditui tuo: quoniam cum subversione tua ambulas.

17. Audiens verò illa quasi in somnis vide, & vigilabis.

18. Omni vitâ tuâ dilige Deum, & invoca illum in salute tua.

19. Omne animal diligit simile sibi: sic & omnis homo proximum sibi.

20. Omnis caro ad similem sibi coniungetur, & omnis homo simili sui sociabitur.

21. Si communicabit lupus agno aliquando, sic peccator iusto.

22. * Quæ communicatio sancto homini ad canem? aut quæ pars diviti ad pauperem? * 2. Cor. 6.

23. Venatio leonis onager in eremo: sic & pascua divitum, sunt pauperes.

24. Et sicut abominatio est superbo humilitas: sic & execratio divitis pauper.

25. Dives commotus confirmatur ab ami-

amicis suis: humilis autem cum ceciderit expelletur & a notis.

26. Diviti decepto multi recuperatores: locutus est superba, & iustificaverunt illum.

27. humilis deceptus est, insuper & arguitur: locutus est sensatè, & non est datus ei locus.

28. Dives locutus est, & omnes tacuerunt, & verbum illius usque ad nubes perducent.

29. Pauper locutus est, & dicunt: Quis est hic? & si offenderit, subvertent illum.

30. Bona est substantia, cui non est peccatum in conscientia: & nequissima paupertas in ore impij.

31. Cor hominis immutat faciem illius, sive in bona, sive in mala.

32. Vestigium cordis boni, & faciem bonam difficilè invenies, & cum labore.

CAPUT XIV.

Beatus qui non est verbo lapsus: avaro & livido perniciosa divitiæ, & de utriusque miseris: de substantia beneficiendum ante mortem quæ non tardat: de hominis fragilitate: beatus sapientiæ & iustitiæ studiosus.

Inf. 19. 17.

1. BEATUS vir, qui non est lapsus verbo ex ore suo, & non est stimulat in tristitia delicti.

2. Felix, qui non habuit animi sui tristitiam, & non excidit a spe sua.

3. Viro cupido & tenaci sinè ratione est substantia, & homini livido ad quid aurum?

4. Qui acervat ex animo suo iniuste, aliis congregat, & in bonis illius alius luxuriabitur.

5. Qui sibi nequam est, cui alij bonus erit? & non lucundabitur in bonis suis.

6. Qui sibi invidet, nihil est illo nequius, & hæc redditio est malitiæ illius:

7. & si benè fecerit, ignoranter, & non volens facit: & in novissimo manifestat malitiam suam.

8. Nequam est oculus lividi, & avertens faciem suam, & despiciens animam suam.

9. Insatiabilis oculus cupidi in parte iniquitatis: non satiabitur donec consumat arefaciens animam suam.

10. Oculus malus ad mala: & non satiabitur pane, sed indigens & in tristitia erit super mensam suam.

11. Fili si habes, benefac tecum, & Deo dignas oblationes offer.

12. Memor esto quoniam mors non tar-

dat, & testamentum inferorum quia demonstratum est tibi: testamentum enim huius mundi morte morietur.

13. * Ante mortem benefac amico tuo, & secundum vires tuas exporrigens da pauperi.

* Tob. 4. 7.
Sup. 4. 1.
Luc. 16. 9.

14. Non defrauderis a die bono, & particula boni doni non te prætereat.

15. Nonne aliis relinques dolores & labores tuos in divisione sortis?

16. Da, & accipe, & iustifica animam tuam.

17. Ante obitum tuum operare iustitiam: quoniam non est apud inferos invenire cibum.

18. * Omnis caro sicut fœnum veterascet, & sicut folium fructificans in arbore viridi.

* Isai. 40.
6.
Jacob. 1.
10.

19. Alia generantur, & alia deiciuntur: sic generatio carnis & sanguinis, alia finitur, & alia nascitur.

1. Pet. 1.
24.

20. Omne opus corruptibile in fine deficiet: & qui illud operatur, ibit cum illo.

21. Et omne opus electum iustificabitur: & qui operatur illud, honorabitur in illo.

22. * Beatus vir, qui in sapientia morabitur, & qui in iustitia sua meditabitur, & in sensu cogitabit circumspeditionem Dei.

* Psal. 1. 2.

23. Qui excogitat vias illius in corde suo, & in absconditis suis intelligens, vadens post illam quasi investigator, & in viis illius consistens:

24. qui respicit per fenestras illius, & in ianuis illius audiens:

25. qui requiescit iuxta domum illius, & in parietibus illius figens palum statuet casulam suam ad manus illius, & requiescent in casula illius bona per ævum:

26. statuet filios suos sub tegmine illius, & sub ramis eius morabitur.

27. protegetur sub tegmine illius a fervore, & in gloria eius requiescet.

CAPUT XV.

Beatus qui in timore Dei aptat se ad sapientiam, quam stulti & mendaces non assequuntur: peccata Deo non sunt adscribenda, sed homini qui ab illo conditus est libero arbitrio, propositis præceptis quæ servare poterat: Dei oculis omnia nuda sunt.

1. QUI timet Deum, faciet bona: & S. IOANN. APOST.

qui continens est iustitiæ, apprehendet illam,

2. & obviabit illi quasi mater honorificata, & quasi mulier a virginitate suscipiet illum.

CAPUT XVI.

3. Cibabit illum pane vitæ & intellectu, * & aqua sapientiæ salutaris potabit illum: & firmabitur in illo, & non flectetur:

4. & continebit illum, & non confundetur: & exaltabit illum apud proximos suos,

5. & in medio Ecclesiæ aperiet os eius, & adimplebit illum spiritu sapientiæ & intellectus, & stolâ gloriæ vestiet illum.

6. Iucunditatem & exultationem thesaurizabit super illum, & nomine aeterno hereditabit illum.

7. Homines stulti non apprehendent illam, & homines sensati obviabunt illi, homines stulti non videbunt eam: longè enim abest a superbia & dolo.

8. viri mendaces non erunt illius memores: & viri veraces inveniuntur in illa, & successum habebunt usque ad inspectionem Dei.

9. Non est speciosa laus in ore peccatoris:

10. quoniam a Deo profecta est sapientia, sapientiæ enim Dei astabit laus, & in ore fideli abundabit, & dominator dabit eam illi.

11. Non dixeris: Per Deum abest: quæ enim odit ne feceris.

12. Non dicas: Ille me implanavit: non enim necessarij sunt ei homines impij.

13. Omne execrumentum erroris odit Dominus, & non erit amabile timentibus eum.

14. Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilij sui.

15. Adiecit mandata & præcepta sua:

16. * si volueris mandata servare, conservabunt te, & in perpetuum fidem placitam facere. *

17. Apposuit tibi aquam & ignem: ad quod volueris, porrigere manum tuam.

18. * Ante hominem vita & mors, bonum & malum: quod placuerit ei, dabitur illi:

19. quoniam multa sapientiâ Dei, & fortis in potentia, videns omnes sinè intermissione.

20. * Oculi Domini ad timentes eum, & ipse * agnoscit omnem operam hominis.

21. Nemini mandavit impiè agere, & nemini dedit spatium peccandi:

22. non enim concupiscit multitudinem filiorum infidelium & inutilium.

Non exultandum in filiis impiis: de ira Dei in malos & misericordia in bonos: magna sunt operum misericordiae merita: Dei cognitio ac iudicio nemo se potest subtrahere, cuius opera sunt ab homine inscrutabilia.

1. **N**E iucunderis in filiis impiis, si multiplicentur: nec oblecteris super ipsos, si non est timor Dei in illis.

2. Non credas vitæ illorum, & ne respexeris in labores eorum.

3. Melior est enim unus timens Deum, quam mille filij impij.

4. Et utile est mori sinè filiis quam relinquere filios impios.

5. Ab uno sensato inhabitabitur patria, tribus impiorum deseretur.

6. Multa talia vidit oculus meus, & fortiora horum audivit auris mea.

7. * In synagoga peccantium exardebit ignis, & in gente incredibili exardescet ira.

8. * Non exoraverunt pro peccatis suis antiqui gigantes, qui destructi sunt confidentes suæ virtuti:

9. & non pepercit peregrinationi Lot, & execratus est eos præ superbia verbi illorum.

10. Non misertus est illis, gentem totam perdens, & extolentem se in peccatis suis.

11. * Et sicut sexcenta millia peditum, qui congregati sunt in duritia cordis sui: & si unus fuisset cervicatus, mirum si fuisset immunis.

12. misericordia enim & ira est cum illo. Potens exoratio, & effundens iram.

13. secundum misericordiam suam, sic correptio illius hominem secundum opera sua iudicat.

14. Non effugiet in rapina peccator, & non retardabit sufferentia misericordiam facientis.

15. Omnis misericordia faciet locum: unicuique secundum meritum operum suorum, & secundum intellectum peregrinationis ipsius.

16. Non dicas: A Deo abscondar, & ex summo quis mei memorabitur?

17. In populo magno non agnoscat: quæ est enim anima mea in tam immensa creatura?

18. Ecce cælum, & cæli cælorum, abyssus, & universa terra, & quæ in eis sunt, in conspectu illius commovebuntur.

19. mon-

19. montes simul, & colles, & fundamenta terræ: cum conspexerit illa Deus, tremore concutientur.

20. Et in omnibus his insensatum est cor: & omne cor intelligitur ab illo:

21. & vias illius quis intelligit, & procellam, quam nec oculus videbit hominis?

22. Nam plurima illius opera sunt in absconsis: sed opera iustitiæ eius: quis enunciat? aut quis sustinebit? Longè enim est testamentum a quibusdam, & interrogatio omnium in consummatione est.

23. Qui minoratur corde, cogitat inania: & vir imprudens, & errans cogitat stulta.

24. Audi me fili, & discite disciplinam sensus, & in verbis meis attende in corde tuo,

25. & dicam in æquitate disciplinam, & scrutabor enarrare sapientiam: & in verbis meis attende in corde tuo, & dico in æquitate spiritus virtutes, quas posuit Deus in opera sua ab initio, & in veritate enuncio scientiam eius.

26. In iudicio Dei opera eius ab initio, & ab institutione ipsorum distinxit partes illorum, & initia eorum in gentibus suis.

27. Ornavit in æternum opera illorum, nec esurierunt, nec laboraverunt, & non destiterunt ab operibus suis.

28. Unusquisque proximum sibi non angustiat usque in æternum.

29. Non sis incredibilis verbo illius.

30. Post hæc Deus in terram respexit, & implevit illam bonis suis.

31. Anima omnis vitalis denunciavit ante faciem ipsius, & in ipsam iterum reversio illorum.

CAPUT XVII.

Creatio primorum parentum, donaque ipsi collata ac præcepta proposita, distinctio generis humani in varias nationes, quibus rectores preposuit, illisque & ipsorum opera universa perpetuo intuetur; virtus elemosynæ: exhortatur peccatores ad penitentiam, dum sani sunt, propositâ Dei misericordiâ.

1. **D**EUS creavit de terra hominem, & secundum * imaginem suam fecit illum.

2. Et iterum convertit illum in ipsam, & secundum se vestivit illum virtute.

3. Numerum dierum, & tempus dedit illi, & dedit illi potestatem eorum, quæ sunt super terram.

4. Posuit timorem illius super omnem carnem, & dominatus est bestiis & volatiliis.

5. * Creavit ex ipso adiutorium simile sibi: consilium, & linguam, & oculos, & aures, & cor dedit illis excogitandi: & disciplinâ intellectus replevit illos.

6. Creavit illis scientiam spiritus, sensu implevit cor illorum, & mala & bona ostendit illis.

7. Posuit oculum suum super corda illorum ostendere illis magnalia operum suorum,

8. ut nomen sanctificationis collaudent: & gloriarî in mirabilibus illius, ut magnalia enarrent operum eius.

9. Addidit illis disciplinam, & legem vitæ hereditavit illos.

10. Testamentum æternum constituit cum illis, & iustitiam & iudicia sua ostendit illis.

11. Et magnalia honoris eius vidit oculus illorum, & honorem vocis audierunt aures illorum, & dixit illis: Attendite ab omni iniquo.

12. Et mandavit illis unicuique de proximo suo.

13. Vix illorum coram ipso sunt semper, non sunt absconsa ab oculis ipsius.

14. * In unamquamque gentem preposuit rectorem:

15. & pars Dei, Israël facta est manifesta.

16. Et omnia opera illorum velut sol in conspectu Dei: & oculi eius sinè intermissione inspicientes in viis eorum.

17. Non sunt absconsa testamenta per iniquitatem illorum, & omnes iniquitates eorum in conspectu Dei.

18. * Eleemosyna viri quasi signaculum cum ipso, & gratiam hominis quasi pupillam conservabit:

19. * & postea resurget, & retribuet illis retributionem, unicuique in caput ipsorum, & convertet in interiores partes terræ.

20. Penitentibus autem dedit viam iustitiæ, & confirmavit deficientes sustinere, & destinavit illis sortem veritatis.

21. Convertere ad Dominum, & relinque peccata tua:

22. precare ante faciem Domini, & minue offendicula.

23. Revertere ad Dominum, & avertere ab iniustitia tua, & nimis odito executionem:

24. & cognosce iustitias & iudicia Dei,

III &

* Matth. 19. 17.

* Iungen-

dum cum

si volueris.

* Ierem. 21. 8.

* Psal. 33. 16.

* Hebr. 4. 13.

* Genes. 2. 18.

* Rom. 13. 11.

* Infr. 29. 16.

* Matth. 25. 15. & 31.

& sta in sorte propositionis, & orationis altissimi Dei.

* Pral. 6. 6. Isaia 38. 19.

- 25. In partes vade sæculi sancti, cum vivis & dantibus confessionem Deo.
- 26. Non demoreris in errore impiorum, ante mortem confitere. A mortuo quasi nihil, perit confessio.
- 27. Confiteberis vivens, vivus & sanus confiteberis, & laudabis Deum, & gloriaberis in miserationibus illius.
- 28. Quam magna misericordia Domini, & propitiatio illius convertentibus ad se!
- 29. Nec enim omnia possunt esse in hominibus, quoniam non est immortalis filius hominis, & in vanitate malitiæ placuerunt.
- 30. Quid lucidius sole? & hic deficiet. Aut quid nequius quam quod excogitavit caro & sanguis? & hoc arguetur.
- 31. Virtutem altitudinis caeli ipse conspicit: & omnes homines terra & cinis.

CAPUT XVIII.

Dei magnalia homini inscrutabilia: hominis miseria, & Dei erga illum miseratione: proximo miserendum: quomodo infirmus se habere debeat: quomodo sit orandum: considerandum Dei iudicium, & a propriis concupiscentiis discedendum.

Gener. 1. 1.

- 1. QUI vivit in aeternum, creavit omnia simul. Deus solus iustificabitur, & manet invictus rex in aeternum.
- 2. Quis sufficit enarrare opera illius?
- 3. Quis enim investigabit magnalia eius?
- 4. Virtutem autem magnitudinis eius quis enunciat? aut quis adjiciet enarrare misericordiam eius?
- 5. Non est minuere, neque adicere, nec est invenire magnalia Dei.
- 6. Cum consummaverit homo, tunc incipiet: & cum quieverit, aperiabitur.
- 7. Quid est homo, & quæ est gratia illius? & quid est bonum, aut quid nequam illius?
- 8. Numerus dierum hominum ut multum centum anni: quasi gutta aquæ maris deputati sunt: & sicut calculus arenae, sic exigui anni in die ævi.
- 9. Propter hoc patiens est Deus in illis, & effundit super eos misericordiam suam.
- 10. Vidit præsumptionem cordis eorum quoniam mala est, & cognovit subversionem illorum quoniam nequam est.
- 11. Ideo adimplevit propitiationem

* Pral. 89. 10.

suam in illis, & ostendit eis viam æquitatis.

- 12. Misericordia hominis circa proximum suum: misericordia autem Dei super omnem carnem.
- 13. Qui misericordiam habet, docet, & erudit quasi pastor gregem suum.
- 14. Miseretur excipientis doctrinam miserationis, & qui festinat in iudiciis eius.
- 15. Fili in bonis non des querelam, & in omni dato non des tristitiam verbi mali.
- 16. Nonne ardorem refrigerabit ros? sic & verbum melius quam datum.
- 17. Nonne ecce, verbum super datum bonum? sed utraque cum homine iustificato.
- 18. Stultus acriter improberabit: & datus indisciplinati tabescere facit oculos.
- 19. Ante iudicium para iustitiam tibi, & antequam loquaris disce.
- 20. Ante languorem adhibe medicinam, & ante iudicium interroga teipsum, & in conspectu Dei invenies propitiationem.
- 21. Ante languorem humilia te, & in tempore infirmitatis ostende conversationem tuam.
- 22. Non impediaris orare semper, & ne verearis usque ad mortem iustificari: quoniam merces Dei manet in aeternum.
- 23. Ante orationem præpara animam tuam: & noli esse quasi homo qui tentat Deum.
- 24. Memento iræ in die consummationis, & tempus retributionis in conversatione faciei.
- 25. Memento paupertatis in tempore abundantiae, & necessitatum paupertatis in die divitiarum.
- 26. A manè usque ad vesperam immutabitur tempus, & hæc omnia citata in oculis Dei.
- 27. Homo sapiens in omnibus metuet, & in diebus delictorum attendet ab inertia.
- 28. Omnis astutus agnoscit sapientiam, & invenienti eam dabit confessionem.
- 29. Sensati in verbis & ipsi sapienter egerunt: & intellexerunt veritatem & iustitiam, & impluerunt proverbialia & iudicia.
- 30. Post concupiscentias tuas non eas, & a voluntate tua avertere.
- 31. Si præstes animæ tuæ concupiscentias eius, faciet te in gaudium inimicis tuis.
- 32. Ne oblecteris in turbis nec in modicis: assidua enim est commissio illorum.
- 33. Ne fueris mediocris in contentione ex fœnore, & est tibi nihil in sacculo: eris enim invidus vitæ tuæ.

* Gen. 19. 33. 3. Reg. 11. 1.

* Ier. 9. 15. & 22. 11.

* 1. Cor. 11. 28.

* Luc. 18. 1. 1. Thess. 5. 17.

* Supr. 7. 18.

* Supr. 11. 27.

* Rom. 6. 12. 13. & 13. 14.

CAPUT XIX.

De vino, luxuria, loquacitate, citò credente, gaudente super iniquitate, odiente, correptionem, exultante in malitia, discretionem in verbis servanda, correptione, ficta humilitate, & laude tacenti.

- 1. O Perarius ebriosus non locupletabitur: & qui spernit modica, paulatim decidet.
- 2. Vinum & mulieres apostatare faciunt sapientes, & arguent sensatos.
- 3. & qui se iungit fornicariis, erit nequam: putredo & vermes hereditabunt illum, & extolletur in exemplum maius, & tolletur de numero animæ eius.
- 4. Qui credit citò, levis corde est, & minorabitur: & qui delinquit in animam suam, insuper habebitur.
- 5. Qui gaudet iniquitate, denotabitur: & qui odit correptionem, minuetur vitæ: & qui odit loquacitatem, extinguit malitiam.
- 6. Qui peccat in animam suam, penitebit: & qui iucundatur in malitia, denotabitur.
- 7. Ne iteres verbum nequam, & durum, & non minoraberis.
- 8. Amico & inimico noli narrare sensum tuum: & si est tibi delictum, noli denudare.
- 9. audiet enim te, & custodiet te, & quasi defendens peccatum odiet te, & sic aderit tibi semper.
- 10. Audisti verbum adversus proximum tuum? commoriatur in te, fidens quoniam non te dirumpet.
- 11. A facie verbi parturit fatuus, tamquam gemitus partus infantis.
- 12. Sagitta infixæ femori carnis, sic verbum in corde stulti.
- 13. Corripe amicum, ne forte non intellexerit, & dicat: Non feci: aut si fecerit, ne iterum addat facere.
- 14. Corripe proximum, ne forte non dixerit: & si dixerit, ne forte iteret.
- 15. Corripe amicum: sæpe enim fit commissio.
- 16. Et non omni verbo credas. est qui labitur lingua, sed non ex animo.
- 17. Quis est enim qui non deliquerit in lingua sua? Corripe proximum antequam comminèris.
- 18. Et da locum timori Altissimi: quia omnis sapientia timor Dei, & in illa time-re Deum, & in omni sapientia dispositio legis.

* Gen. 19. 33. 3. Reg. 11. 1.

* Ier. 9. 15. & 22. 11.

* 1. Cor. 11. 28.

* Luc. 18. 1. 1. Thess. 5. 17.

* Supr. 7. 18.

* Supr. 11. 27.

* Lev. 19. 17. Matth. 18. 15. Luc. 17. 3.

* Iac. 3. 8.

- 19. Et non est sapientia nequitiæ disciplina: & non est cogitatus peccatorum prudentia.
- 20. Est nequitia, & in ipsa execratio: & est insipiens qui minuitur sapientia.
- 21. Melior est homo, qui minuitur sapientia, & deficiens sensu in timore, quam qui abundat sensu, & transgreditur legem Altissimi.
- 22. Est solertia certa, & ipsa iniqua.
- 23. Et est qui emittit verbum certum enarrans veritatem. Est qui nequit humiliat se, & interiora eius plena sunt dolor.
- 24. & est qui se nimium submitit a multa humilitate: & est qui inclinat faciem suam, & fingit se non videre quod ignoratum est.
- 25. & si ab imbecillitate virum vetetur peccare, si invenerit tempus malefaciendi, malefaciet.
- 26. Ex visu cognoscitur vir, & ab occursu faciei cognoscitur sensatus.
- 27. Amictus corporis, & risus dentium, & ingressus hominis enunciant de illo.
- 28. Est correptio mendax in ira contumeliosus: & est iudicium, quod non probatur esse bonum: & est tacens, & ipse est prudens.

CAPUT XX.

De correptione, & correpti penitentia: de tacente, & loquace: de dono sapientis, & fatui: de falsa promissione, & mendacior: de sapiente qui placet magnatis: de donis non accipiendis, & sapientia abscondita.

- 1. QUAM bonum est arguere, quam irasci, & contentem in oratione non prohibere!
- 2. Concupiscentia spadonis devirginit nabit iuenculam.
- 3. sic qui facit per vim iudicium iniquum.
- 4. Quam bonum est correptum manifestare penitentiam! sic enim effugies voluntarium peccatum.
- 5. Est tacens, qui invenitur sapiens: & est odibilis, qui procax est ad loquendum.
- 6. Est tacens non habens sensum loquelæ: & est tacens sciens tempus aptum.
- 7. Homo sapiens tacebit usque ad tempus: lascivus autem, & imprudens non servabunt tempus.
- 8. Qui multis utitur verbis, lædet animam suam: & qui potestatem sibi sumit iniuste, odietur.

9. Est processio in malis viro indisciplinato, & est inventio in detrimentum.

10. Est datum, quod non est utile: & est datum, cuius retributio duplex.

11. Est propter gloriam minoratio: & est qui ab humilitate levabit caput.

12. Est qui multa redimat modico pretio, & restituens ea in septuplum.

13. Sapiens in verbis seipsum amabilem facit: gratia autem fatuorum effundentur.

14. Datus insipientis non erit utilis tibi: oculi enim illius septemplex sunt.

15. exigua dabit, & multa improperebit: & apertio oris illius inflammatio est.

16. Hodie fœneratur quis, & cras expetit: odibilis est homo huiusmodi.

17. Fatuo non erit amicus, & non erit gratia bonis illius.

18. qui enim edunt panem illius: falsæ lingue sunt. Quoties, & quanti irridebunt eum?

19. Neque enim quod habendum erat, directo sensu distribuit: similiter & quod non erat habendum.

20. Lapsus falsæ linguæ, quasi qui in pavimento cadens: sic casus malorum festinanter veniet.

21. Homo ácharis quasi fabula vana, in ore indisciplinatorum assidua erit.

22. Ex ore fatui reprobabitur parabola: non enim dicit illam in tempore suo.

23. Est qui vetatur peccare præ inopia, & in requie sua stimuletur.

24. Est qui perdet animam suam præ confusione, & ab imprudenti persona perdet eam: personæ autem acceptione perdet se.

25. Est qui præ confusione promittit amico, & lucratus est eum inimicum gratis.

26. Opprobrium nequam in homine mendacium, & in ore indisciplinatorum assidue erit.

27. Potior fur quam assiduitas viri mendacis. perditionem autem ambo hereditabunt.

28. Mores hominum mendacium sine honore: & confusio illorum cum ipsis sine intermissione.

29. Sapiens in verbis producet seipsum, & homo prudens placebit magnatis.

30. Qui operatur terram suam, inaltabit acerbum frugum: & qui operatur iustitiam, ipse exaltabitur: qui verò placeat magnatis, effugiet iniquitatem.

* Exod. 23. 31. * Xenia & dona excecant oculos iudicum, & quasi mutus in ore avertit

Deut. 16. 19. correptiones eorum.

32. * Sapientia absconsa & thesaurus invisus: quæ utilitas in utrisque? * Infr. 41. 17.

33. Melior est qui celat insipientiam suam, quam homo qui abscondit sapientiam suam.

CAPUT XXI.

Docet fugiendum peccatum: primum in genere, deinde in specie productis variis peccatis.

1. **F**illi peccasti? non adicias iterum: sed & de pristinis deprecare ut tibi dimittantur.

2. Quasi a facie cõlubri fuge peccata: & si accesseris ad illa, suscipiet te.

3. Dentes leonis, dentes eius, interficientes animas hominum.

4. Quasi romphæa bis acuta omnis iniquitas, plagæ illius non est sanitas.

5. Obiurgatio & iniuriæ annullabunt substantiam: & domus quæ nimis locuples est, annullabitur superbâ: sic substantia superbi eradicabitur.

6. Deprecatio pauperis ex ore usque ad aures eius perveniet, & iudicium festinatò adveniet illi.

7. Qui odit correptionem, vestigium est peccatoris: & qui timet Deum, convertetur ad cor suum.

8. Notus a longè potens lingua audaci: & sensatus scit labi se ab ipso.

9. Qui ædificat domum suam impendiis alienis, quasi qui colligit lapides suos in hyeme.

10. * Stuppa collecta synagoga peccantium, & consummatio illorum flamma ignis. * Supr. 16. 7.

11. Via peccantium complanata lapidibus, & in fine illorum inferi, & tenebræ, & pœnæ.

12. Qui custodit iustitiam, continebit sensum eius.

13. Consummatio timoris Dei, sapientia & sensus.

14. Non erudietur qui non est sapiens in bono.

15. Est autem sapientia, quæ abundat in malo: & non est sensus ubi est amaritudo.

16. Scientia sapientis tamquam inundatio abundabit, & consilium illius sicut fons vitæ permanet.

17. Cor fatui quasi vas contractum, & omnem sapientiam non tenebit.

18. Verbum sapiens quodcumque audie-

derit sciens laudabit, & ad se adiciet: audivit luxuriosus, & displicebit illi, & projiciet illud post dorsum suum.

19. Narratio fatui quasi sarcina in viam in labiis sensati invenietur gratia.

20. Os prudentis quaeritur in ecclesia, & verba illius cogitabunt in cordibus suis.

21. Tamquam domus exterminata, sic fatuo sapientia: & scientia insensati inenarrabilia verba.

22. Compedes in pedibus, stulto doctrina, & quasi vincula manuum super manum dextram.

23. Fatuus in risu exaltat vocem suam: vir autem sapiens vix tacite ridebit.

24. Ornamentum aureum prudenti doctrina, & quasi brachiale in brachio dextro.

25. Pes fatui facilis in domum proximi: & homo peritus confundetur a persona potentis.

26. Stultus a fenestra respiciet in domum: vir autem eruditus foris stabit.

27. Stultitia hominis auscultare per ostium: & prudens gravabitur contumeliâ.

28. Labia imprudentium stulta narrabunt: verba autem prudentium staterâ ponderabuntur.

29. In ore fatuorum cor illorum: & in corde sapientium os illorum.

30. Dum maledicit impius diabolum, maledicit ipse ahimam suam.

31. Susurro coinquinabit animam suam, & in omnibus odietur: & qui cum eo manserit, odiosus erit: tacitus & sensatus honorabitur.

CAPUT XXII.

De lapidatione pigri, filio indisciplinato, filiaque fatua, musica in luctu, docente fatuum, mortuo plorando: cum stulto, non loquendum: de corde stulti ac timidi: de servanda fide cum amico, & oris custodia.

1. **I**n lapide luteo lapidatus est piger, & omnes loquentur super aspersionem illius.

2. De stercore bouum lapidatus est piger: & omnis qui tetigerit eum, excutiet manus.

3. Confusio patris est de filio indisciplinato: filia autem in deminoratione fiet.

4. Filia prudens hereditas viro suo: nam quæ confundit, in contumeliam fit genitoris.

5. Patrem & virum confundit audax, &

ab impiis non minorabitur: ab utrisque autem inonorabitur.

6. Musica in luctu importuna narratio: flagella & doctrina in omni tempore sapientia.

7. Qui docet fatuum, quasi qui conglutinat testam.

8. Qui narrat verbum non audienti, quasi qui excitat dormientem de gravi somno.

9. Cum dormiente loquitur qui enarrat stulto sapientiam: & in fine narrationis dicit: Quis est hic?

10. * Supra mortuum plora, deficit enim lux eius: & supra fatuum plora, deficit enim sensus. * Infr. 38. 16.

11. Modicum plora super mortuum, quoniam requievit.

12. Nequissimi enim nequissima vita super mortem fatui.

13. * Luctus mortui septem dies: fatui autem & impij omnes dies vitæ illorum. * Gen. 50. 10.

14. Cum stulto ne multum loquaris, & cum insensato ne abieris.

15. Serva te ab illo, ut non molestiam habeas, & non coinquinaberis peccato illius.

16. Defecte ab illo, & invenies requiem, & non acediaberis in stultitia illius.

17. Super plumbum quid gravabitur? & quod illi aliud nomen quam fatuus?

18. * Arenam, & salem, & massam ferri facilius est ferre quam hominem imprudentem, & fatuum, & impium. * Prov. 27. 3.

19. Loramentum ligneum colligatum in fundamento ædificij non dissolvetur: sic & cor confirmatum in cogitatione consilij.

20. Cogitatus sensati in omni tempore, metu non depravabitur.

21. Sicut pali in excelsis, & cæmenta sine impensa posita contra faciem venti non permanent: sic & cor timidum in cogitatione stulti contra impetum timoris non resistet.

22. Sicut cor trepidum in cogitatione fatui, omni tempore non metuet, sic & qui in præceptis Dei permanet semper.

23. Pungens oculum deducit lacrymas: & qui pungit cor, profert sensum.

24. Mittens lapidem in volatilia, dejiciet illa: sic & qui convolviatur amico, dissolvit amicitiam.

25. Ad amicum etsi produxeris gladium, non desperes: est enim regressus. Ad amicum si aperueris os triste, non timeas.